

მიგნაის მიმოწერა

ბ. გორგევიანი

„Фрески древней Грузии“

6. ტოლმაჩევსკია

გამოცემა სახელგამის, 1932 წ. ფ. 4 გ.

ამ რამდენიმე წლის წინად ტფილისში მოწყობით მხვატვარი ქალის ტოლმაჩევსკიას ნამუშევართა გამოფენა.

ლენინგრადიდან მოსულმა შუახნის ქალმა გადალახა ყოველი დაბრკოლება, ფეხით შემოიარა საქართველოს მრავალი კუთხე, ინახულა ბევრი ხევი და მაღლობი. ყველამ ვიცით თუ ამ ხევებში და მაღლობებზე ამართულ მონასტერში და მათ ნანგრევებში რამდენი მხატვრული საიდუმლოება იმაღება. მხატვრობას შეყვარებულმა ოსტატმა ქალმა ნაწილობრივ ფარდა ახადა ამ საიდუმლოებას და დიდი სიყვარულით გადმოღებული ფრესკები გამოფინა.

ამ ნამუშევართა გამოფენამ იმ დროს დიდი ინტერესი გამოიწვია და უძარწყდა ამ ფრესკების ნაწილობრივი გამოცემა ცალკე წიგნად.

ტოლმაჩევსკიას „Фрески древней Грузии“ ამ გადაწყვეტილების შედეგია. ქართული ფრესკა — ისეთი დიდი და მნიშვნელოვანი თემაა, რომ მასზე ორიოდე სიტყვით არა ითქმისრა განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ამ ფრესკებზე მხოლოდ საბიბლიოგრაფიო წერილი იწერება.

სარეცენზიონ წიგნი საინტერესოა იმით, რომ თითქმის ყოველ ფრესკის შესახებ თვით ავტორი იძლევა ნაწილობრივ შეფასებას. ამას განსაკუთრებით მეტი მნიშვნელობა ეძლევა. წიგნი გამოცემულა რუსულ ენაზე და ყოველ უცხოს საშუალება ეძლევა ერთსა და იმავე დროს, როგორც თვით ფრესკების, ისე მათ რაობას გაეცნოს.

ქართული ფრესკების განხილვა განცალკევებით, ისევე შეუძლებელია როგორც ქრისტიანობისა. ქართული ფრესკის ისტორია ეპოქალურია და დაკავშირებული საქრისტიანო ქვეყნების მხატვრულ კულტურის განვითარებასთან.

ხსენებული წიგნის ავტორიც ასევე უდგება საკითხს და ქართული ფრესკის განვითარებაში სამ ხასიათს აღნიშნავს. პირველი — ბიზანტიის და რომის მხატვრული ტრადიციები, მეორე — ამ ტრადიციების რღვევა ეროვნული, ქართული

მიმართულებით, მესამე—ალორძინების პერიოდი და ცდა საკუთარი, ეროვნული სტილის მონახვისა. აქ ავტორი შეგნებულად გაუჩინდის ყოველგვარ საჭარა საკითხებს და მთავარი ყურადღება ფრესკების სიუეტურ ალწერილობაზე უდაქვს. ჩვენის ფიქრით ტექსტის ნაკლოვანებად სწორედ ეს გარემოება უნდა ჩაითვალოს, რადგან თანამედროვესათვის გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანი და საყურადღებოა ფრესკების მხატვრული შეფასება და არა მათი ალწერილობა (მაუშეტური).

ჩვენთვის დიდ საჭიროებას წარმოადგენს დღეს ამ ფრესკების მხატვრულების, ტექნიკის და ოსტატობის გაცნობა და შესწავლა. ამ მხრივ წაგნის ლიტერატურული ნაწილი მცირე მასალას იძლევა.

ჩვეს ვფიქრობთ გამომცემლობას ამ გარემოებისათვის უნდა მიეძუა ურადღება და წიგნში მოეთავსებია რამოდენიმე ფრესკა საკუთარი ფერებით გვესმის ამ გარემოების სიძნელე მაგრამ თუ ფერებში იქნებოდა მოცემული ერთი ორი სურათი დიდ დახმარებას გაუწევდა თანამედროვე მკვლევარს ფერით წერის ოსტატობის შესწავლის საქმეში. გამომცემლობას ეს ვერ მოუხერხებია, მაგრამ ის ფრესკები, რომელიც წიგნშია მოთავსებული ერთფერად, ტექნიკურად კარგათ არის გაკეთებული და დაინტერესებულს საშუალება ეძლევა ნაწილობრივ მაინც წარმოიდგინოს ორიგინალი.

ვისაც ოდნავი წარმოდგენა აქვს მხატვრობაზე უთუოდ შეამჩნევს იმ დან ტექნიკას, რომელიც, განსაკუთრებით IX, X XI და XII საუკუნეების მხატრობას ახასიათებს. XII საუკუნეში აღნიშნული ფრესკები ტექნიკის და კომპოზიციის უძლეს მწვერვალს წარმოადგენს. მომდევნო საუკუნოები თითქოს დეკადანით უნდა ხასიათდებოდეს, მაგრამ სინამდვილეში ასე არ ხდება. დიდი მხატრული ტრადიცია საქართველოს პოლიტიკურ ცხოვრებასთან ერთად უცბათ არ ეშვება დაბლა, გრძელდება მიღწევების შენარჩუნება. გამონაკლის XV საუკუნე წარმოადგენს ეს შავბნელი ხანა ქართული ფერესკისა ასევე უსინათლოა ქართული ფრესკის განვითარებაში. XVI და XVII საუკუნოებში დაწყებული ალორძინება განსაკუთრებით საგრძნობი ხდება. ამ დროს შექმნილი ფრესკები მეტი გაბუდულებით ატარებენ ეროვნულ ხასიათს როგორც სამოსში, ისე სახეების დამუშავებაში; თუმცა ალმოსავლური მხატვრობის გავლენა თანდათან უფრო ცულს იკიდებს და ნაციონალურ ელფერს იღებს.

მართალია, სარეცენზიონი წიგნში მოთავსებული ფრესკები როგორც აკანიშნეთ ერთ ფერშია მოცემული, მაგრამ მათი გრაფიკა და კომპოზიცია ერთ ფერშიაც გაკვირვებას იწვევს. დაკვირვებაც კი არ არის საჭირო, რომა ტექნიკა ფრესკებში წმინდა ქართული სახეები დაინახოს კაცმა. საორბისის მხატვრობა (სურ. 18) მხატვრული ოსტატობა ვიზუალურობაში მიპყავს და ჩრდილ სინათლის განაწილების ახალ მიმართულებას აძლევს. უბისის „წმინდანის თავზე“ იმდენად დინამიურია თავისი კომპოზიციით, რომ თანამედროვე „მემარტინულური“ სურათის განცდას იძლევა.

ხონის „შობა“ (XVII საკ.) ნაკლებ გასაოცარი არაა თავისი კომპოზიციით გარდა იმისა, რომ ეს ფრესკა წმინდა აღმოსავლურ ყაიდაზეა გაჭეთებული იმავე დროს უაღრესად „იმრესიონისტულია“ *.

ამ პრიორე წეოილში ჩვეთ არ შეგვიძლია შევეხოთ წიგნში მოთავსებულ ყველა პეტად საინტერესო ფრესკებს, არა ნაკლებ საინტერესო ნახაზებს და მეტად ოსტატურ სართებს, მავრამ გვერდს ვერ ვუვლით ერთ გარემოებას: ეს არის მთების განცდა ჩვენს ფრესკულ ხელოვნებაში. მთები განსაკუთრებული სიყვარულით არის დამუშავებული ფრესკების შემქნელების მიერ. ეს არ არის ნატურალური ასახვა, არც რეალისტური გადმოცემა. აქ სულ სხვა მიღვომა მოსჩანს, რომელიც უფრო ხაზების და ფერების სიმფონიაა, ვიდრე მატერიალური ნივთობრიობის ასახვა.

ტოლმაჩევსკაიას ნაშრომი უთუოდ საჭირო და მნიშვნელოვან მასალას წარმოადგნეს ქართული მხატვრობის მკვლევარისათვის. გამომცემლობას, ეტურაბარგათ გაუთვალისწინებია ეს გარემოება, დაუბეჭდია საუკეთესო ქალადზე და მოფიქრებული ტექნიკური გაფორმებით წიგნის ლირსება დაუცავს.

* აღმოსავლეთის მნატვრობასა და იმპრესიონიზმის შორის მსგავსება უთუოდ თავის მკვლევარს მოითხოვს.